

CHƯƠNG IX. SINH LÝ MÁU

* Máu → tình trạng d.d, sức khoẻ

* Các loại dịch trong cơ thể ?

- Dịch gian bào: máu ngấm vào khe hở các TB

- Dịch nội bào: vào trong TB

- Dịch não tủy: trong não tủy

- Dịch bạch huyết: vào ống lâm ba

- Mất máu đột ngột → choáng, ngất có thể chết do P máu ở mao quản giảm đột ngột, đ.b ở não → ứ/c TK

- Có thể lấy 2/3 tổng lượng máu

- Lượng máu ∈ loài, 50 –54% trong hệ tuần hoàn (tim, mạch), còn lại dự trữ ở gan, lách

Mối quan hệ giữa khối lượng cơ thể và lượng máu một số loài

Loài	ml/kg	Loài	ml/kg
Người	65-75	Chó	85-100
Bê	90-110	Ngựa- Lai	60-70
Bò	62-77	- Thuần	100-110
Dê	65-70	Lợn: 0-2 tháng	75-100
		Tr. thành	50 - 60
Cừu	55-65	Gà	80-100

I. CHỨC NĂNG SINH LÝ MÁU

* Vận chuyển

- V/c O_2 , CO_2 mô bào $\leftrightarrow$ phổi
- V/c *d.d* từ ống tiêu hoá $\rightarrow$ mô bào, *sp' TĐC* (CO_2 , urê, uric) $\rightarrow$ cơ quan bài tiết

* Điều hoà

- Thân nhiệt (*hè $\rightarrow$ ngoại vi giãn $\rightarrow$ toả nhiệt, mùa đông co...*)
- Cân bằng nội môi: pH, Ptt...
- Điều hoà thể dịch (*Hormon $\rightarrow$ điều hoà TĐC, sinh trưởng...*)

* Bảo vệ:

Do các b/c, kháng thể $\rightarrow$ ngăn cản, tiêu diệt VK, vật lạ ...

II. THÀNH PHẦN: 2 TP chính

- + Dịch thể (huyết tương) 60% - vàng nhạt
- + Có hình (h/c, b/c, tiểu cầu) 40%

2.1. Sinh lý huyết tương (plazma)

2.1.1. Thành phần

90-92% H₂O

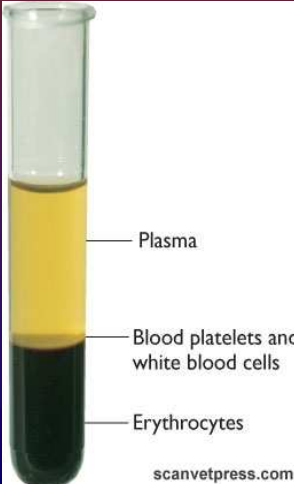
8-10% VCK

Hữu cơ

Protein, đường, mỡ,
hocmon, VTM, men

Vô cơ

chủ yếu bicarbonat
của Na, K, Ca, Mg

Plasma

Blood platelets and white blood cells

Erythrocytes

scanvetpress.com

a. Protein (6 – 8%)

- * **Albumin**
  - + Tạo Ptt máu → giữ nước
  - + V/c sắc tố mật, a.béo ...
  - + Tham gia cấu tạo t/c mô bào → phản ánh sự sinh trưởng
- * **Globulin**
  - **α, β globulin**: T/gia v/c cholesteron, H. steroid ..
  - **γ globulin**
    - MD (IgG, IgA, IgE, IgD, IgM)
    - Tham gia các yếu tố đông máu

→ **A/G** (hệ số protein) → tình trạng sức khoẻ

- A/G↑ có thể A↑ (tốt → sức sản xuất ↑) or G↓ (c/n MD ↓)

- A/G↓ có thể A↓ (suy d.d, gan, viêm thận) or G↑ (nhiễm khuẩn)

* **Fibrinogen**: yếu tố số I quá trình đông máu

b. Các thành phần khác

* **Đường**: - chủ yếu glucoz cung cấp E cho cơ, TK

* **Lipit**: chủ yếu dạng mỡ trung tính, A. béo, cholesteron

* **Các men, hocmon, VTM ...**

2.1.2. pH máu và hệ đệm

➤ **pH**: ≈ 7,35 – 7,50 và ổn định (trong 1 loài xê dịch 0,1- 0,2)

* **Ổn định có t/d**: duy trì các h/đ của cơ thể (TĐC)

duy trì t/d của các kích tố

duy trì h/đ các men

* **Để ổn định thông qua**:

+ phổi → thải CO₂

+ thận → thải uric

+ mô hôi → thải axit hữu cơ

+ chủ yếu là do hệ đệm

> **Hệ đệm máu:** ổn định pH máu

❖ Các đôi đệm (*axít yếu/muối axít đó*) or (*muối axít/muối kiềm*)

Đệm trong huyết tương (4 đôi)

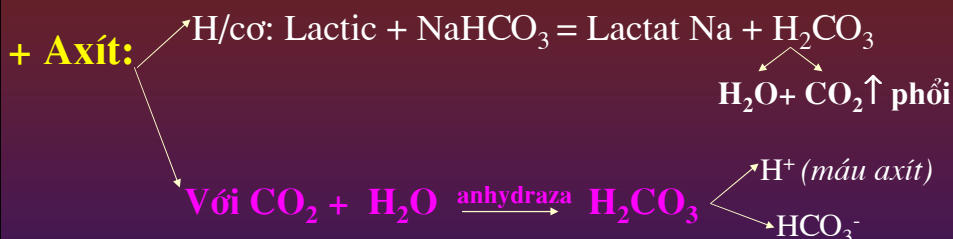

Đệm trong hồng cầu (5 đôi)

- Nguyên tắc đệm: khi có kiềm → k/h với axít đôi đệm
khi có axít → k/h muối kiềm

Xét các p/ứ đệm:

- Trong h/c: HHb/KHb, HHbO₂/KHbO₂ sẽ đệm

- Trong huyết tương: H-protein/Na-protein đệm

❖ $\text{NaHCO}_3 > 20$ lần $\text{H}_2\text{CO}_3 \rightarrow$ k/n đệm axít > kiềm

❖ Dự trữ kiềm = số mg $\text{NaHCO}_3/100\text{ml}$ máu (mg%)

❖ Dự trữ kiềm phản ánh k/n làm việc

$\rightarrow$ Ngựa đua: 560 – 620 mg%, ngựa kéo: 460 – 540

❖ Trúng độc toan kiềm: [kiềm] or [axít] máu quá cao

⊕ Trúng độc axít (2 dạng)

+ Thay thế: [axít] tăng, kiềm dự trữ giảm nhưng pH máu vẫn trong phạm vi s.lý $\pm 0,1 - 0,2$.

+ K⁰ thay thế: kiềm dự trữ giảm nhiều $\rightarrow$ pH ngoài phạm vi

NN - Làm việc căng thẳng $\rightarrow$ tích nhiều lactic $\rightarrow$ vào máu

- Tiêm quá liều toan, đái tháo đường, thể xêton loài nhai lại

- Viêm phổi hay Methemoglobin $\rightarrow$ K⁰ thải được CO_2

⊕ Trúng độc kiềm: (thay thế và k⁰ thay thế)

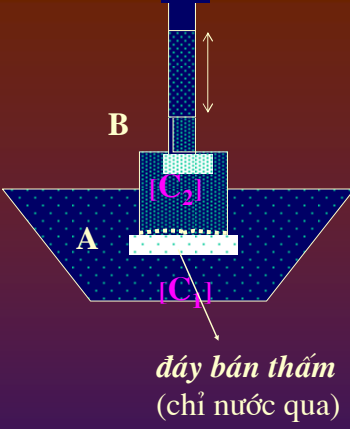
- B/s urê nhiều $\rightarrow$ thừa NH_4^+ $\rightarrow$ trúng độc

- G/s vùng núi $\rightarrow$ xuống đồng bằng $\rightarrow$ tần số h² cao thải nhiều $\text{CO}_2 \rightarrow$ lượng NaHCO_3 tăng $\rightarrow$ nên đuổi bộ

2.1.3. ASTT máu hay huyết tương

a. Hiện tượng thẩm thấu: TN:

- Dung dịch đường ($C_2 > C_1$)
- B tăng lên: $C_1 = C_2$ (ổn định)
- Cột nước tăng lên tạo P thủy tĩnh

đáy bán thấm (chỉ nước qua)

→ ASTT = P thủy tĩnh trên 1 ĐV S màng bán thấm (cm^2)

b. Cách tính ASTT: = $\sum P$ (riêng phần)

→ ASTT máu = ASTT thể keo + ASTT tinh thể

ĐV có ví: $P_{tt} = 7,4 \text{ atm} \approx 7,4 \times 760 \text{ mmHg} = 5624 \text{ mmHg}$

❖ **Ptt thể keo:** protein huyết tương (chủ yếu albumin)

Ptt thể keo = 25-30 mmHg, k⁰ lớn, quan trọng (giữ nước)

- Suy d², viêm thận → phù?

❖ **Ptt tinh thể:** muối v/c (chủ yếu NaCl)

- Ptt tinh thể = 5600 mmHg cao, ít quan trọng (p.tử bé, dễ thẩm thấu) → ít t/d giữ nước

- Viêm thận (kiêng ăn mặn)? hấp thu Na⁺ tăng → ứ nước mô thận → phù thận

- **Vanhoff: $P_{tt} = iRCT$** *R: hằng số khí lý tưởng*
T: nhiệt độ tuyệt đối (273⁰ tuyệt đối = 0⁰C)
C: nồng độ muối = số ptg/1000g dung môi
i: hằng số điện ly → $i_{NaCl} = 2$
→ P_{tt} máu = 7,4 atm ≈ 5624 mmHg

c. Ý nghĩa P_{tt} : ổn định nhờ thành mạch có thụ quan nhận cảm → điều hoà H₂O ra vào = p/xạ.

- Giữ hình dạng h/c: + *Ưu trương* → P_{tt} máu > P_{tt} h/c → teo
 + *Nhược trương* → nước vào h/c → vỡ
- Ứ/d điều trị: tiếp nước (đẳng trương)
- Ứ/d pha chế d² sinh lý (NaCl 9 ‰, ringer)

2.2. Thành phần có hình

2.2.1. Hồng cầu (tr/mm³)

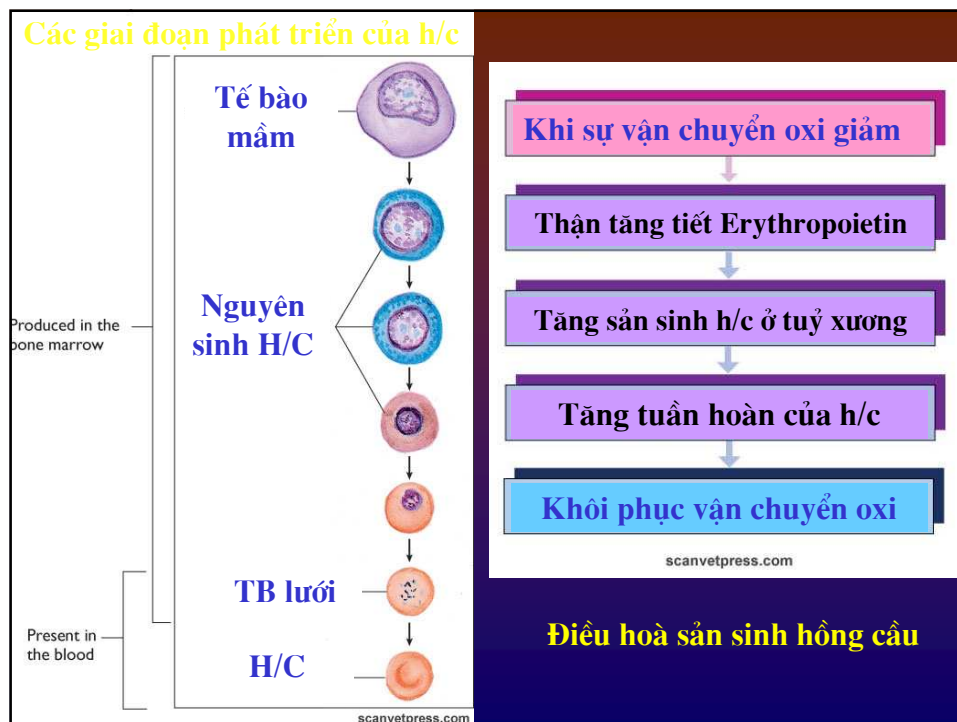

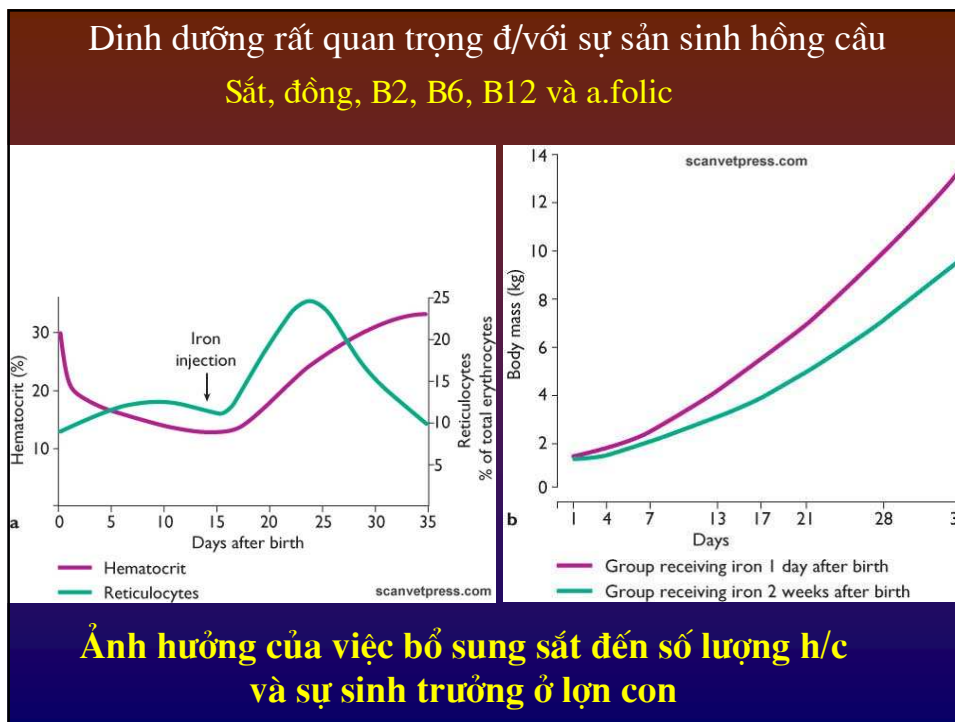
2.2.1.1. Hình thái, cấu tạo, số lượng

- + g/c: bầu dục, nhân
- + g/s: đĩa, lõm 2 mặt, K⁰ nhân → ↑ 1,63 lần S

- Màng: lipoprotein bền vững, thẩm thấu chọn lọc (cho O_2 , CO_2 , H_2O , glucose & các ion âm qua)
- Đàn hồi → biến dạng khi qua mao mạch
- * 90% H_2O + 10% VCK (90% Hb, ngoài ra còn có men)
- * S.lượng: ∈ tuổi, giống, giới tính, trạng thái sinh lý
- * Thời gian sống: nhai lại, lợn: 1 –2 tháng
loài khác: ≈ 4 tháng
- H/c già vỡ, được TB lưới nội mô gan, lách, tuỷ thực bào

2.2.1.2 . Chức năng sinh lý

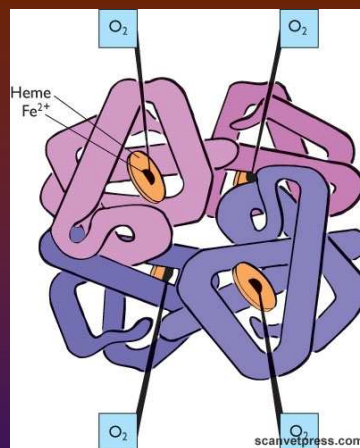
- V/c O₂, CO₂, d.d
  - Đệm
- } Hb đ.nhận

❖ **Hb** = 90% VCK h/c (g%)

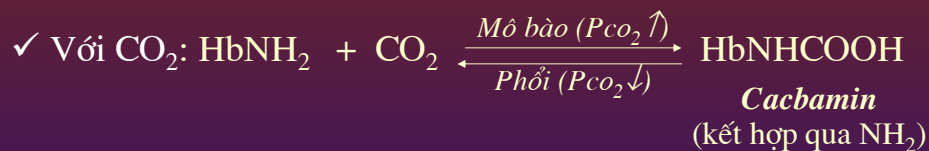
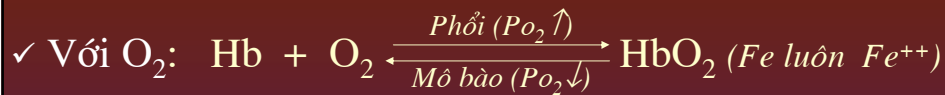
∈ loài, giống, tuổi, giới tính, đ², s.lý ....

- Hb = 1 globin (96%) = (2α, 2β)
4 hem (4%) – gắn 4 chuỗi

- Hem: vòng protoporphirin = 4 vòng purol nối = cầu methyl, Fe⁺⁺ giữa
- Fe⁺⁺ 2 nối phụ: 1 với globin, 1 dễ kết hợp và phân ly với O₂, CO₂

a. Chức năng v/c O₂, CO₂

❖ Các trường hợp mất k/n v/c O₂

* HCN + Hb → HbCN (Fe²⁺ → Fe³⁺) **methemoglobin** → mất k/n v/c O₂ → ngạt. Khi bị uống nước đường

• K.hợp CO qua LK phụ: ái lực Hb + CO > 250 lần Hb + O₂
 → [CO] k² ≥ 1% → trên 95% Hb → HbCO → mất k/n v/c

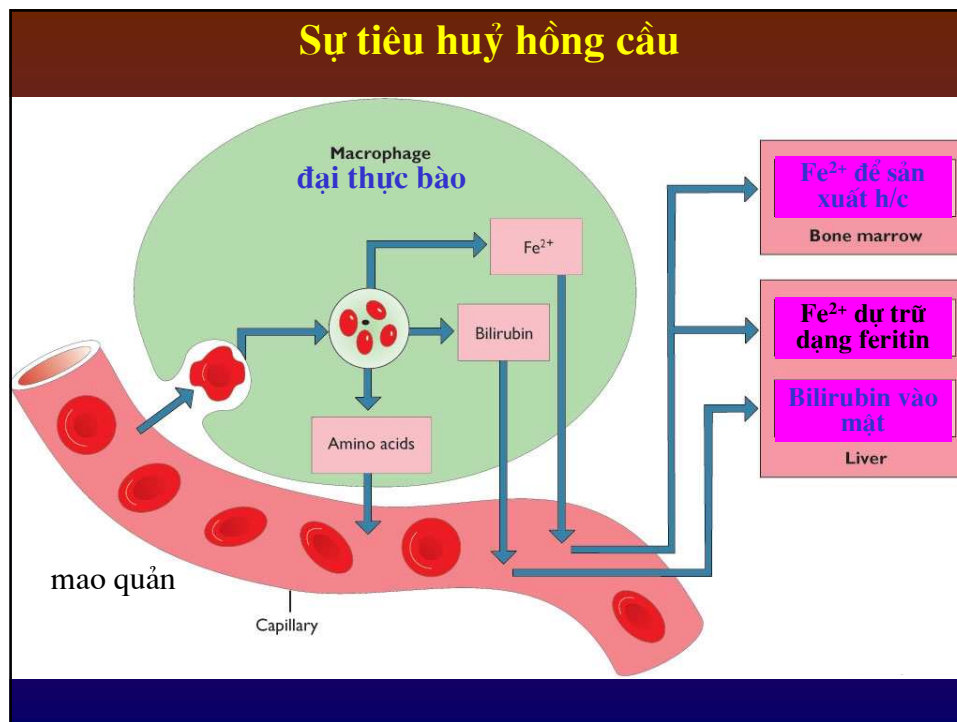
→ **Hâm mỏ, than tổ ong**

→ Thở O₂ nguyên chất or h² O₂ + 5–8% CO₂ → Khử CO

b. Chức năng đệm: duy trì pH máu nhờ các đôi đệm

❖ Môi trường axetic đặc Hb + NaCl → kết tinh hemin (hình thái đặc trưng loài) → điều tra pháp y, phân biệt máu các g/s.

2.2.2. Bạch cầu (nghìn/ mm^3)

a. Số lượng: $\in$ loài, tuổi, giới tính, trạng thái s.lý

- Tăng sau ăn, v/đ, có thai, nhiễm khuẩn ...
- Giảm khi tuổi tăng, suy tuỷ...

b. Phân loại: 2 loại (có hạt + không hạt)

❖ **B/c không hạt:** bào tương K^0 hạt (2 loại)

- **Lâm ba cầu** (b/c lympho): nhân tròn or bầu dục chiếm hầu hết TB, quanh nhân có vòng sáng

→ Tăng khi sốt nhiễm trùng

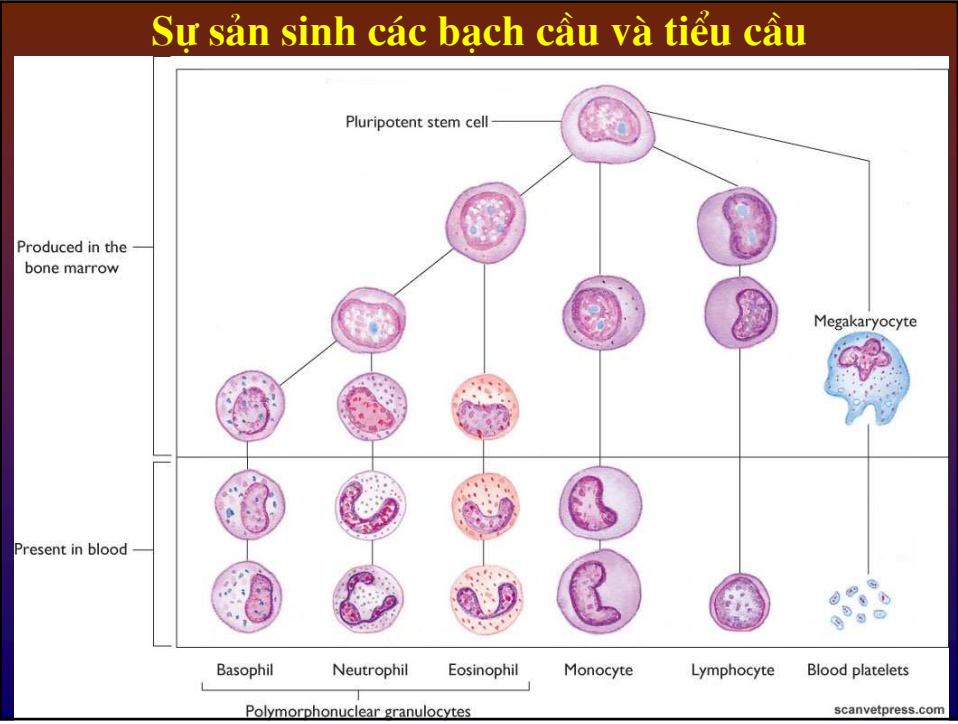
- **Đơn nhân lớn:** nhân móng ngựa chiếm gần hết bào tương

❖ **B/c có hạt:** bào tương nhiều hạt (3 loại):

- **Ái toan:** hạt to, đỏ da cam
- **Ái kiềm:** hạt nhỏ, xanh
- **Trung tính:** hạt nhỏ, tím hồng (ấu, gậy, đốt)

→ *Tỷ lệ % các loại b/c trên tổng số b/c (công thức b/c)*

Loài	Tổng số (10 ⁹ /l)	Neutrophils (%)	Eosinophils (%)	Basophils (%)	Monocytes (%)	Lymphocytes (%)
Người	3-11	55	4	1.0	5	35
Ngựa	5-12	60	5	0.5	4	30
Bò	4-9	35	8	0.1	4	53
Lợn	11-22	45	2	1.0	2	50
Chó	6-18	70	3	0.5	3	23
Cừu	3-11	30	3	0.5	5	62

c. Chức năng: bảo vệ = thực bào, đ/ứ MD, tạo interferon

➤ **Thực bào:** ăn vật lạ, VK tạo đề kháng tự nhiên (MD bẩm sinh- không đ.hiệu) do 2 loại b/c trung tính, đơn nhân lớn

+ **Trung tính:** di chuyển kiểu amip, xuyên mạch nhanh (30' với KN lạ, 10-20' đã vaksin). Men p.giải các chất hoạt tính sinh học

+ **Đơn nhân lớn (đại thực bào):** thực bào mạnh, k/th lớn (4 đđ)

- Gđ1: gắn (KN, VK, vật lạ được gắn vào các điểm tiếp nhận của b/c)

- Gđ2: nuốt (phát chân giả bao bọc KN, VK...)

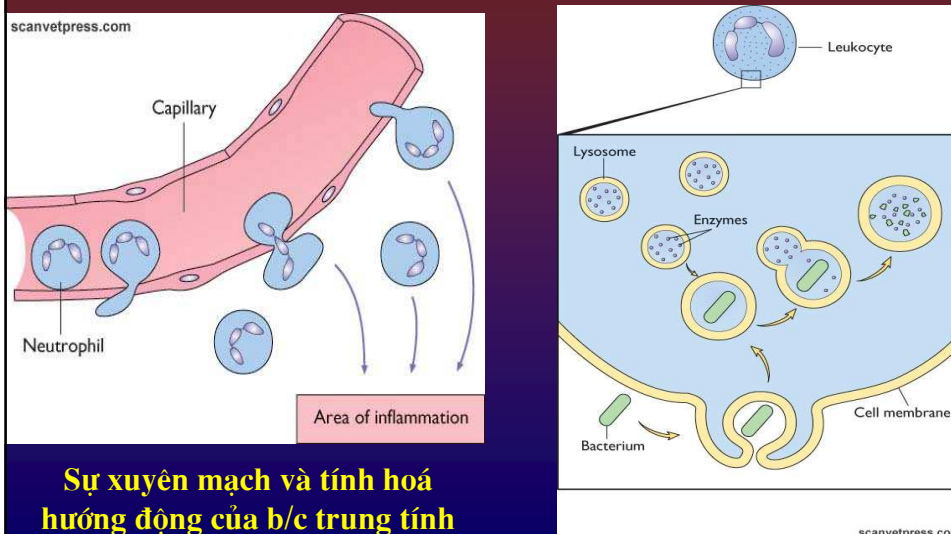
- Gđ3: tạo hốc (NSC lõm vào, tạo hốc và lisosom tiết men vào hốc)

- Gđ4: tiêu diệt (nhờ pH hoặc chất oxy hoá hoặc men phân giải...)

→ Viêm → sưng, nóng, đỏ, đau?

→ Động dục, sắp đẻ → ↑ k/n thực bào (trung tính ↑)

→ Nhiễm khuẩn ản? → chịu được 10 lần [KS] (lao, **Bruxellosis**)

Sự xuyên mạch và tính hoá hướng động của b/c trung tính

> **Đáp ứng MD:**

+ Sự sinh KT tương ứng đặc hiệu với KN bảo vệ cơ thể

+ KT: IgG, IgA, IgM, IgD, IgE

+ Trâu bò IgG không truyền qua nhau (6 lớp) → bú sữa đầu

+ Đáp ứng MD (tập nhiễm): kết quả hợp tác 3 loại: **đại thực bào, lympho B, lympho T** dưới 2 dạng:

- **MD dịch thể**: (lympho B) tạo IgG tan trong huyết thanh

VD: huyết thanh điều trị uốn ván, dại... (thụ động)

u/d: tạo và tiêm vaccin → chủ động

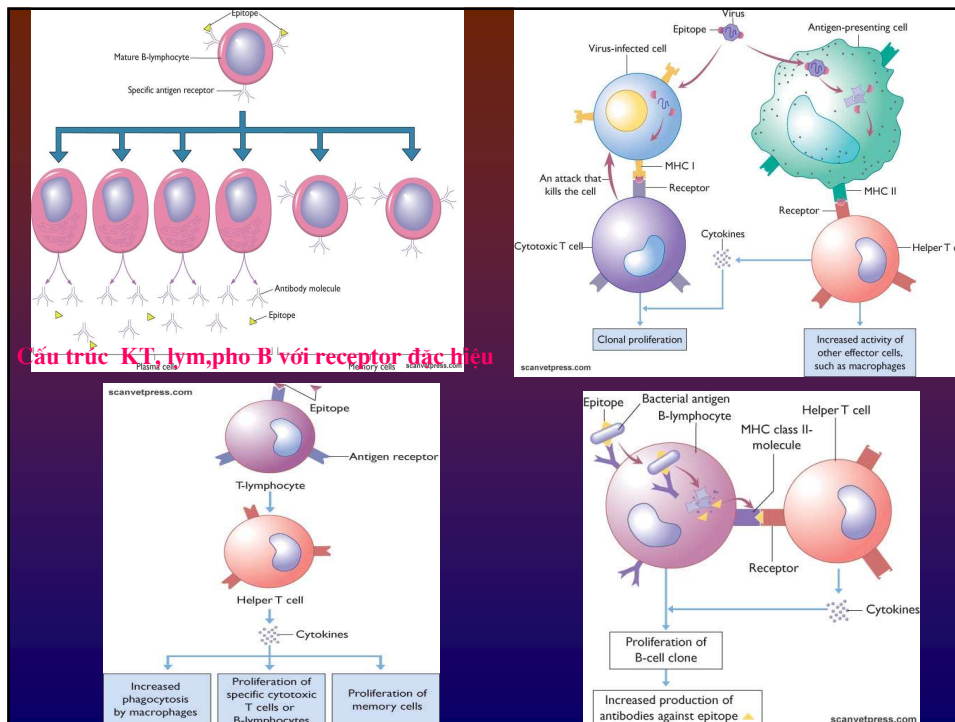
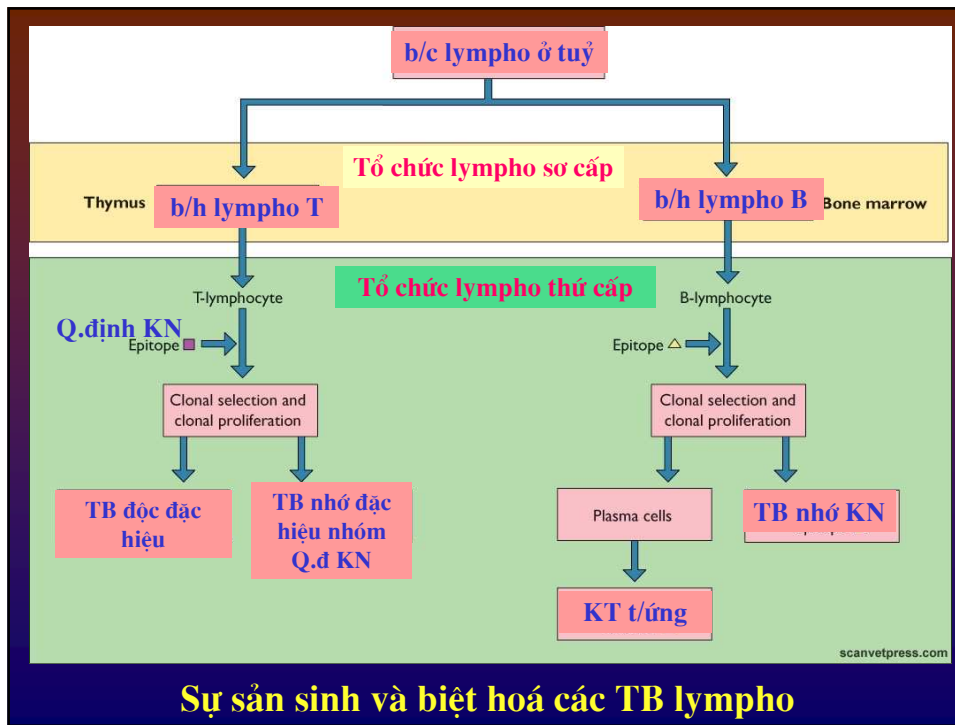
- **MD qua trung gian TB** (lympho T)

KN vào bị đại thực bào bắt, xử lý → trình diện quyết định KN lên bề mặt TB. Lympho T nhận diện KN tiết Ig gắn trên màng tế bào. Lympho T tiêu diệt = trực tiếp or gián tiếp:

+ **Trực tiếp**: lympho T kết hợp KN → phức lympho T-KN và lisosom giải phóng men thủy phân KN của TB lạ (t/d này yếu hơn gián tiếp)

+ **Gián tiếp**: Lympho T kết hợp KN đ. hiệu → giải phóng Lymphokin vào tổ chức xung quanh. Các lymphokin này khuếch đại k/n phá huỷ KN của Lympho T

Mặt khác: khi lympho T được hoạt hoá bởi KN thì một số lớn lympho T mới được hình thành (TB nhớ) tập trung trong các t/c bạch huyết → nhiễm lần sau → nhanh hơn

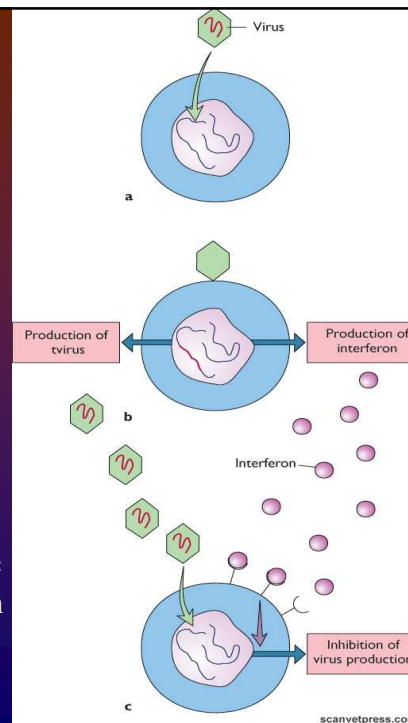
> **Tạo Inteferon:**

- Ức chế sự nhân lên của các VR
- Hạn chế hiện tượng ung thư

a: VR tấn công điều khiển TB vật chủ

b: khi VR tấn công TB vật chủ sản sinh inteferon

c: inteferon gắn với receptor trên TB khác kích thích sản sinh protein ức chế sự nhân lên của VR nếu bị tấn công

Một số trường hợp thiếu hụt miễn dịch

+ Teo tuyến ức bẩm sinh → mất k/n biệt hoá lympho T

+ Phong, hủi do thiếu lympho T ????

+ AIDS : VR HIV → thiếu hụt T

HIV có men đ. biệt (*phiên mã ngược*) biến vật liệu di truyền $ARN_{VR} \rightarrow AND_{VR}$. Lồng ghép vào AND của lympho T → biến dị và suy thoái → suy giảm MD

+ Gumboro ở gà làm suy giảm MD → dễ bị kể phát

2.2.3. Tiểu cầu

- TB nhỏ, không nhân, hình cầu hoặc bầu dục
- Số lượng: 100.000 → 600.000/mm³ ở ĐV có vú
- Vai trò: quan trọng trong sự đông máu

Khi va thành mạch → vỡ → giải phóng: **thrombokinas** (xúc tiến đông máu), **serotonin** (co mạch → cục máu)

III. ĐÔNG MÁU

- P/ứ bảo vệ chống mất máu. Khi mạch máu bị tổn thương hình thành hàng rào bảo vệ vết thương
- Bệnh lý: ưa chảy máu (máu không đông), bệnh di truyền
- Sinh hoá: các p/ứ của các men khi chảy máu

Bản chất: Fibrinogen → fibrin đan thành lưới → máu đông thành cục → chiết xuất ra huyết thanh

1. Cơ chế: 3 gđ, 13 yếu tố

I	Fibrinogen (gan tạo ra)	VIII	chống chảy máu A: sẵn HT
II	Prothrombin (tiền men gan TH với xúc tác VTM K)	IX	Chống chảy máu B (y/tố Kristmass)
III	Tromboplastin (tiểu cầu vỡ)	X	Yếu tố Steward (gan)
IV	Ca ⁺⁺ (hoạt hoá Prothrombin)	XI	Protromboplastin (sẵn HT)
V	Proaccelerin: gan, ↑V _{đông máu}	XII	Y/tố Hageman (hoạt hoá đông máu, sẵn HT, bt k ⁰ h/đ)
VI	Dạng hoạt hoá yếu tố V		
VII	Yếu tố xúc tiến thrombin	XIII	Y/tố ổn định fibrin: sẵn HT

- Ngoài ra khi tiểu cầu vỡ còn: serotonin, plaspholipit

- **Quá trình đông máu (3 gđ)**

❖ **Gđ1:** tổn thương, t/cầu vỡ → prothromboplastin (vô hoạt)

Prothromboplastin $\xrightarrow{IV(Ca^{++}), V, VIII, IX, XII}$ **Thromboplastin***
(hay Thrombokinaza)

❖ **Gđ2:** Prothrombin $\xrightarrow[IV(Ca^{++}), V, VII, X]{Thrombokinaza}$ **Thrombin***

❖ **Gđ3:** Fibrinogen $\xrightarrow[Tiểu cầu]{IV(Ca^{++}), VIII}$ **Fibrin (sợi huyết)**

→ Máu trong mạch không đông?

- Fibrinogen(-) đẩy nhau → hoà tan. Dưới t/d của Thrombin một số mất đảo cực → các Fibrinogen (+) hút (-) → tạo sợi

- Bình thường thành mạch nhăn trơn → t/cầu không vỡ, y/tố XII chỉ h/d khi va bề mặt gồ ghề

- Các y/tố ở dạng vô hoạt và tồn tại các chất chống đông: heparin (gan tạo ra), antithrombin, antithromboplastin

2. Ứng dụng

- **Cầm máu:** VTM K xúc tác cho gan tổng hợp prothrombin

Buộc vết thương → mạch co, t/cầu vỡ → ↑thromboplastin

Thêm các nhân tố gây đông máu như thrombin $CaCl_2$ ...

- **Chống đông:** Heparin, antithrombin, antithromboplastin, Hirudin (đũa), Citrat Natri 5%, Kalioalat → oxalatcanxi ↓ (ống nghiệm)

IV. NHÓM MÁU

- Bordet 1895: HT loài này có k/n làm NK h/c loài khác
- Landsteiner 1900, điều đó còn xảy ra trong cùng loài → tìm ra KN & KT đặc hiệu → nhóm máu

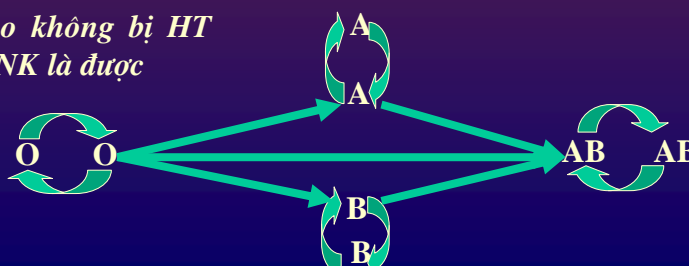
1. Nguyên nhân ngưng kết h/c

- + Màng h/c có NKN (KN): có thể A, B, AB or k^0
- + HT có NKT (KT): có thể α , β , $\alpha\beta$ or k^0 có
- + Sự ngưng kết chỉ xảy ra KN + KT t/u ($A + \alpha$, $B + \beta$, $AB + \alpha$ or β or $\alpha + \beta$)

2. Nhóm máu: Căn cứ sự có mặt của NKN và NKT

Máu người cho	Máu người nhận		A	B	AB	O
	HC	HT	(β)	(α)	(k^0 có)	($\alpha + \beta$)
A	A	A	-	+	-	+
B	B	B	+	-	-	+
AB	AB	AB	+	+	-	+
O	Không có		-	-	-	-

➤ HC người cho không bị HT người nhận làm NK là được

3. Ứng dụng

+ Truyền máu

+ Quan hệ đến đề kháng: A (bệnh hô hấp), O (bệnh tiêu hoá)

+ Chọn giống → liên quan đến sức sản xuất

+ Nhóm máu g/s phức tạp → trộn hai giọt máu...

+ Quan hệ họ hàng (A, B trội so với O)

→ Cả 2 bố mẹ là O → con O

Cả 2 bố mẹ là A → con A hoặc O

Cả 2 bố mẹ là B → con B hoặc O

→ Ngoài ra còn **nhóm máu Rh.** ≠ cơ bản giữa 2 hệ này: hệ OAB (KT tự nhiên), Rh (KT MD)

KN có 6 loại: C, D, E, c, d, e... ./.